

С. Л. Горбенко, доцент кафедри психології навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент;

В. Г. Половинко, студент навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ

ВПЛИВ КОНФЛІКТУ НА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ МАЛОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ГРУПИ

Проаналізовано результати теоретико-експериментального дослідження проблеми впливу продуктивного конфлікту на соціально-психологічний клімат студентської групи.

Ключові слова: соціально-психологічний клімат; мала соціальна група; формальні та неформальні групові структури; конфлікт; види конфлікту.

Іntenсивність соціально-економічних змін у нашій державі загострило проблему соціалізації та особистісного зростання людини в сучасних умовах життєдіяльності. Посилення диференціації видів людської діяльності, включення людей у числені спільності за цими видами діяльності підвищило роль малих груп у житті кожної людини.

Особливо актуальною у психології і педагогіці є проблема міжособистісних відносин у малій соціальній групі, оскільки остання є провідником ідей, установок, цінностей і норм поведінки, які існують у такому суспільстві, як цілісній системі.

Міжособистісні стосунки у формальних малих групах формуються в межах установлених офіційних рамок. Водночас усередині формальних груп ученими було виявлено і неформальні мікрогрупи, які утворюються на основі загальних інтересів, взаємних симпатій чи антипатій. Співвідношення формальної й неформальної структур у малій групі визначає її соціально-психологічний клімат. Психологічний клімат містить сукупність моральних норм і цінностей, якими керуються члени групи у своєму ставленні до справи [2].

Незважаючи на те, що науково-емпіричні дослідження малої соціальної групи проводилися протягом усього ХХ ст., нині не існує однозначного визначення поняття “соціально-психологічний клімат групи”. На думку фахівців, від соціально-психологічного клімату залежить продуктивність діяльності та функціонування малої групи. Сприятливий соціально-психологічний клімат – головна детермінанта розвитку як групи, так й індивідів, які до неї залучені [1].

До того ж одним із механізмів розвитку групи вважається й міжособистісний конфлікт. Вплив конфлікту на його учасників і соціальне оточення має подвійний, суперечливий характер. Це пов’язано з тим, що відсутні чіткі критерії продуктивності й деструктивності конфліктів, важко дати узагальнене оцінювання результатам конфлікту [2; 3].

Вплив конфлікту на соціально-психологічний клімат малої групи полягає в тому, що він активізує соціальне життя, висвітлює нерозв’язані проблеми, актуалізує гуманістичні цінності, може сприяти згуртованості групи перед зовнішньою небезпекою. Негативний вплив конфлікту засвідчує порушення системи міжособистісних відносин, погіршення соціально-психологічного клімату та якості спільної діяльності, зниження згуртованості групи [1; 4].

Проблема малої групи, а саме соціально-психологічного клімату малої групи, міжособистісних конфліктів знайшла своє відображення у працях Б. Г. Ананьєва, Г. М. Андрєєвої, П. П. Горностая, А. І. Донцова, О. П. Єлісеєва, О. В. Киричука, А. Б. Коваленко, Я. Л. Коломинського, І. С. Кона, М. Н. Корнева, В. Г. Криська, І. О. Мартинюка, В. В. Москаленко, Л. Е. Орбан-Лембрик, Б. Д. Паригіна, А. В. Петровського, П. Я. Пригунова, В. Г. Романової, С. Л. Рубінштейна, М. В. Савчина, А. Л. Свенцицького, Л. Д. Столяренко, В. А. Ядова, М. Г. Ярошевського та ін.

Отже, актуальність і важливість вивчення впливу міжособистісного конфлікту на соціально-психологічний клімат малої студентської групи й зумовили вибір теми дослідження.

Основними завданнями дослідження були такі: на основі теоретичного аналізу наукових джерел з’ясувати сутність проблеми соціально-психологічний клімату малої групи та міжособистісного конфлікту; емпірично вивчити психологічні особливості соціально-психологічного клімату малої

студентської групи та міжособистісного конфлікту; з'ясувати наявність і характер впливу міжособистісного конфлікту на соціально-психологічний клімат малої групи.

Для виконання першого завдання був використаний метод теоретичного аналізу літературних джерел з проблеми дослідження. Для виконання другого завдання використовувались методи: метод соціометрії (Дж. Морено), експрес-методика оцінки соціально-психологічного клімату (А. С. Михайлюк, Л. Ю. Шарито), метод спостереження.

Дослідною роботою було охоплено 48 студентів 2 курсу навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, які навчаються за спеціальністю "Психологія".

На емпіричному етапі дослідження вивченню підлягали мала соціальна група, соціально-психологічний клімат малої соціальної групи та вплив конфлікту на соціально-психологічний клімат студентських груп. Ми виходили з такого розуміння досліджуваних явищ:

мала група – невелика за чисельністю спільність, в якій індивіди безпосередньо контактують між собою, об'єднані спільною метою та завданнями, що є передумовою їх взаємодії, взаємовпливу, спільних норм, процесів та інтересів, міжособистісних відносин і тривалості їх існування;

соціально-психологічний клімат – якісна сторона міжособистісних відносин, що виявляється у вигляді сукупності психологічних умов, які сприяють або перешкоджають продуктивній спільній діяльності та всебічному розвитку особистості в групі;

важливими ознаками сприятливого соціально-психологічного клімату є взяття на себе відповідальності за стан справ у групі; високий ступінь емоційного включення й взаємоповага; задоволеність належністю до колективу, достатня інформованість членів групи про її завдання та стан справ, відсутність тиску керівника на підлеглих і визнання за ними права приймати значимі для групи рішення; вільне вираження власної думки; доброзичлива й ділова критика; довіра й висока вимогливість членів групи один до одного;

конфлікт – це суперечність, яка виникає між людьми у зв'язку з вирішенням тих чи інших питань соціального й

особистісного життя. Міжособистісний конфлікт – це відкрите зіткнення людей у процесі їх взаємовідносин чи спільної діяльності, що виявляються у вигляді протилежності цілей в конкретній ситуації і є несумісними. Наслідки конфлікту бувають негативними або конструктивними (позитивними).

Отримані на емпіричному етапі дослідження результати соціометрії показали, що студентські формальні, тобто організовані, групи мають неформальні (спонтанні) мікрогрупи, що свідчить про відносно демократичні стосунки і взаємодію між ними. Водночас у кожній групі є маленька опозиція, яка “не дуже” визнає офіційного лідера (старосту) та намагається триматись окремо.

Результати дослідження оцінювання соціально-психологічного клімату висвітили конфлікт, який відбувся між проведенням тестування у групі 1. Міжособистісний конфлікт негативно позначився на згуртованості колективу. На це вказують такі параметри: емоційний компонент знизився з 0,3 до 0,23; когнітивний компонент знизився з 0,4 до 0,31; поведінковий компонент знизився з 0,7 до 0,62.

Під час тестування групи 2 були отримані такі дані: емоційний компонент знизився з 0,53 до 0,41; когнітивний компонент збільшився з 0,2 до 0,41; поведінковий компонент знизився з 0,6 до 0,41. Ці дослідження свідчать про те, що хоч і є деякі розходження у ціннісних орієнтаціях і бажаннях членів колективу, вони намагаються зрозуміти один одного. Про це свідчить зростання когнітивного компоненту. Тобто бачимо не ескалацію та експансію проблемних питань, а намагання розв’язати їх на основі компромісу та співробітництва.

Таким чином, продуктивний конфлікт сприяє налагодженню гармонійних міжособистісних стосунків між неформальними мікрогрупами, поліпшенню соціально-психологічного клімату в малій групі, розвитку групи та індивідів, які до неї входять.

Результати методики дослідження вивчення психологічного клімату колективу, яка дала змогу визначити середньогрупове оцінення психологічного клімату на основі емоційного, когнітивного та поведінкового компонентів, показали, що у групі 1 64 % членів групи вважають клімат групи несприятливим.

У групі 2 за період дослідження зменшилась кількість студентів, які вважали клімат своєї групи несприятливим: з

58,8 % до 52,9 %. Отримані дані свідчать про позитивну динаміку розвитку групи.

Таким чином, можна зробити висновок щодо впливу міжособистісного конфлікту на соціально-психологічний клімат малої групи. Якщо конфлікт має конструктивний характер, тобто виявляє проблемні питання, розбіжності у поглядах членів групи та зумовлює їх дійти компромісу, взаєморозумінню, то наслідки конфлікту є позитивними. Це може слугувати фундаментом для подальшого розвитку як групи, так й індивідів, залучених до неї.

Саме знаходження найбільш ефективного розв'язання проблеми, згода дійти компромісу членами групи може слугувати підвищенню рівнів емоційного, когнітивного та поведінкового компонентів соціально-психологічного клімату малої групи.

Отже, соціально-психологічний клімат групи становить собою стан групової психіки, зумовлений особливостями життєдіяльності цієї групи. Це своєрідний сплав емоційного та інтелектуального – установок, відносин, настроїв, почуттів, думок членів групи. Під час виникнення міжособистісного конфлікту, спрямованого на різне розуміння предмета спільної діяльності, у членів групи необхідно формувати навички кооперативної діяльності, добру волю до компромісу, бачити й розуміти раціональне зерно кожної дискусії опонентів. Це буде основою розвитку позитивного соціально-психологічного клімату групи.

Список використаних джерел

1. Андреева Г. М. Социальная психология / Андреева Г. М. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – 364 с.
2. Коваленко А. Б. Соціальна психологія / А. Б. Коваленко, М. Н. Корнев. – [2-ге вид., перероб. та доп.]. – К. : Геопринт, 2006. – 393 с.
3. Крысько В. Г. Социальная психология / Крысько В. Г. – СПб., 2003. – 296 с.
4. Столяренко Л. Д. Основы психологии : пособие для студ. вузов / Столяренко Л. Д. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 723 с.